

SLOVENSKI

UČITELJ.

Glasilo „Učiteljskega društva za slovenski Štajer.“

Izhaja 5. in 20. vsakega meseca na celi poli in velja za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr.

|| Za oznanila se plačuje od navadne verstice, če se natisne enkrat, 10 kr., dvakrat 14 kr., trikrat 18 kr.

Štev. 2. V Mariboru 20. januarja 1877. Letnik V.

Ali naše slovenske šole kaj napredujejo?

II.

Napredka velikega ne moremo nikjer opaziti. S tem se ve da je dosta storjeno za večjo ljudsko omiko, da se šole razširjujejo na več razredov, ker se s tem šolsko obiskovanje bolj-šati dá. Novih šolskih poslopij se žalibog le malo stavi in redko kje se misli na popravek obstoječih slabih šolskih stavb. V marsikaterem kraju bi se učitelji in tudi krajni šolski svet trudil, da bi vsa mladina vsaj v zimskem času v šolo hodila; toda za vso mladino pa zopet šolski prostori ne zadostujejo. Toda marsikaj bi se že dalo s časoma zboljšati še, ako bi tistim faktorjem, kateri šolstvo vodijo, v resnici za pravi šolski napredek mar bilo. Pa dokler imamo nemška učiteljišča za bodoče učitelje slovenskih šol, toliko časa se nam vso omikovanje naših šol le — ironija vidi. Res se utegne učiteljski kandidat dosta naučiti na sedanjih preparandijah — a vse pridobljeno zamore na lehek način le v nemških šolah porabiti. Da more na slovenskih šolah z vspedom podučevati, treba mu je vzeti po doveršenem učiteljišču slovenske knjige v roko, da prebavi zdaj vso tvarino v tistem jeziku, v katerem edino se more s slovenskim otrokom porazumeti. Toda vsak učitelj slovenske šole ni tako vesten, da bi se privadil na lepo književno slovenščino in si prisvojil slovenske terminologije. Pa zakaj bi tudi to storil; vsaj se mu to ne všteva v zaslugo; vsaj se mu čitanje slovenskih šolskih in pomožnih knjig od merodajnih osob nikoli ne priporočuje. V dokaz so nam vsi šolski listi, katerim so protektorji šolski nadzorniki. S posebnim povdarkom smemo torej reči: Dokler ne bodo učiteljišča po Slovenskem slovenska, dokler se naši kandidati in naši učitelji iz slovenskih knjig za nauk pripravljali ne bodo, toliko časa še ne moremo o pravem napredku naših šol govoriti. — Naše šole bodo le tedaj napre-

dovale, le tedaj v resnici ljudstvu koristile, kedar bodo narodne in praktične. Toda kako zelo se bojé še nekateri učitelji, a še bolj druge osebe, ako bi njih šole imele kolikor toliko obraz slovenskih narodnih šol. Bojé se n. pr. vpeljati pisanke, risanke ali tiskovine s slovenskimi napisi ali pa kako slovensko knjigo, ki ni izišla ravno v c. kr. zalogi. Pa vsaj ni čuda, neki c. kr. nadzornik je celó ukazal pri neki učiteljski konferenci, da se morajo rabiti samo Musil-ove (nemške) pisanke. Čudimo se dotičnim učiteljem, da niso g. nadzornika prašali, na katero postavno določbo se je pri svojem povelju opiral. — A tudi praktično morajo naše šole osnovane biti; gola teorija brez praktičnega odobrenja ne velja nič. Taka gola teorija so tisti „obligatni oddelki“ po vseh razredih, ki so se tako slabo obnesli, da se skoro nihče več ne ozira na nje. Sploh smo pri nas le na papirju „dobri pedagogi“. Marsikateri učitelj sestavi izverstno „razdelitev šolskih ur“, in jo po zaukazu predloži v odobrenje na okrajni šolski svet. Kdo mi je pa porok, da se bode tudi po njej med letom ravnal. Ta „razdelitev šolskih ur“ (lektionsplan) je le „vestna reč“ vsakega učitelja; zavaljo tega se pa od prejšnjih učiteljev ni zahtevala njih predložitve gosposkam; le sedanjim se več ne zaupa. Pisarij se pač dan danes učiteljem toliko nalaga, kakor da bi se oni za nekake uradnike in celo za nekake koncept uradnike izobraževati imeli. Prav je že, da se učitelji izurijo v peresu; ali boljše je, da so dobri govorniki in dobri pedagogi, in po težavnem šolskem poduku naj se jim tudi malo odpočitka privošči.

Taki in enaki vzroki, katere smo mi iz raznih razlogov le rahlo omenili in premalo povdarili, morali bodo odpasti, da bomo mogli o šolskem napredku govoriti. Posebno pa se bodo morali boljši časi poverniti, da bode naše ljudstvo materijelno bolj podkovano, in potem rajše in lažje za šolo kaj žertovalo. Do takrat naj pa učiteljstvo poterpi, svojo dolžnost z ozirom na postavo in posebno še svojo vest natančno spolnuje, ob enem pa po svojih močeh vse ovire šolskemu napredku odstranjevati se trudi.

Pririodopisje v narodnej šoli.

Ta predmet je v daljšem (nemškem) govoru razpravljal g. Valentinič pri učiteljskej konferenci 2. avgusta m. l. v Celji.

Navesti hočemo tu le razdeljenje in verstenje tvarine, kakor jo je g. poročevalec konečno predlagal:

A. Zbiranje in uverstenje tvarine.

1. V podlago pririodopisnega poduka naj se vzamó naravna telesa, nahajajoča se v domovini in to iz najbližnjega otroškega okrožja. Sezati po nenavadnostih, bilo bi napačno,

ker to otrokom odvzame zanimanje za navadno, s čemur človek prav za prav v dotiko pride. (Se sprejme.)

2. Pri zbiranju tvarine naj se jemlje poseben ozir na one predmete, iz kojih nam posebna korist ali škoda dohaja. (Se sprejme.)

3. Tudi najmanjše in najneznatnejše naj se mladini pred-
oči, ker dostokrat malenkostne reči v naravnem gospodarstvu
veliko važnost imajo. (Z malim dostavkom g. Bobisuta, kazajočim
na važnost nekaterih žuželk — se sprejme.)

4. Od te (4.) točke, zadevajoče zemljino skorjo in njeno
počasno vterjenje itd. je poročevalec po temeljitem protigovoru
g. Bobisuta odstopil.

5. Spoznanje človeškega telesa naj primerno končuje ta
nauk; razteza naj se na sestavo, življenje ni njega oskerbovanje.
Tudi migljaji, kako zdravje obraniti ali uže zgubljeno zopet
dobiti, naj ne izostanejo. (Se sprejme.)

6. Pri zboru tvarine naj se učitelj varuje prevelike mno-
žine. Krajne razmere (število razredov), kakor tudi duševne
zmožnosti učencev naj bodo merilo. (Se nij sprejelo.)

Opazka. Mesto točke 4. se sprejme nasvet nadučitelja g.
Lopau-a, ki pravi: Pri izboru in uredbi prirodopisnega podučē-
vanja naj se poseben ozir jemlje na ona naravna telesa, koja
so v dotiki z dotičnega kraja vražami.

B. Učna ravnavna ali metoda.

1. Učitelj naj pokaže enotno, znano reč. (Se po kratkej
debatii sprejme.)

2. Razvija naj splošne pojme delov itd. po opazovanji.
Naravna telesa se pod učiteljevem vodstvom popišejo, in posebne
lastnosti naj se najbolj povdarjajo. (Sprejeto.)

3. Naravno telo se s podobnimi primerja; učenci naj spon-
navajo naravno sorodnost skupin, vendar pa se tudi tu ne gre
držati stroge sistematike.¹⁾ (Se tudi sprejme.)

4. Učitelj naj si prizadeva ta kazalni nauk po verjetnih
opombah o življenji, navadah, lastnostih in posebnostih živali
okrepčati. (Se sprejme.)

5. Učitelj naj skerbi za primerne spodbudne naloge iz
tega predmeta, posebno na manj razrednih šolah, kjer se mora
ta nauk deliti tudi posrednje. (Se sprejme.)

6. Pri tem nauku naj se versté praktični poskusi v kme-
tijstvu, in sicer v sadjereji, v setvi in odgoji zelenjave, v čebel-
larstvu in sviloreji. (Se sprejme.)

7. Kot najuspešnejša sredstva v dosego učnega smotra se
priporočajo praktični izleti. Na sprehodih po velikej naravi

¹⁾ O sistematike pri prirodopisu v ljudski šoli sploh ne more biti
govora. Ured.

učence dobi od svojega učitelja še le pravi pregled tega, česar se je učil. (Se sprejme.)

8. (Predlog g. Bobisut-a.) Učitelj naj podučuje o varstvu živali. (Se sprejme.)

9. Vsa učna tvarina naj se za celo leto naprej na 46 tednov tako razdeli, da mineralogija in večina doječih živali spada v pozimske mesece. (Se tudi sprejme.)

C. V r a ž e.

1. Učitelj naj pozveda o vražah dotičnega kraja (dostavek g. Weiss a), naj nabrano tvarino zapiše in v šolskem arhivu svojemu nasledniku shrani. (Se sprejme.)

2. On naj dokazuje zmoto onemu na vraže verujočemu z razločnim, umevnim razlaganjem in pripovedkami — bodi si že odrašenim ali malim. (Sprejeto.)

3. Pri utemeljenji svoje terditve naj se posebno opira na naravoznanstveni nauk, koji ima tu obilo dosto sredstev. (Se sprejme.)

4. Kjer se v naravi vse po gotovih zakonih verši in se nič zlučajno ne zgodi, naj učitelj strogo tirja utemeljenja in razlaganja naravnih prikazov in učine naravnih noči. (Se tudi sprejme.)

5. G. Bobisut je to točko tako le spremenil: Učitelj naj pri naravoznanstvenem uku gledé vraž upliva osobito na šolsko mladež in po tej še le na odraščene. (Se sprejme.)

6. Otroka je polagoma voditi do samostojnosti, učence naj si s pomočjo nabranih naukov iz naravoznanstva vsako neznano prikazen sam razlagati poskuša. (Se sprejme.)

7. (Predlog g. Lopan-a.) Naj uspešnejše sredstvo, vraže odstraniti, je pravo znanje veronauka (? Ured.) in naravoznanstva. (Se tudi sprejme.)

Konečno se je še govorilo o koristnih in škodljivih živalih.

Opomniti mi je, da se je skoro pri vsakej navedeni točki več ali manj debatiralo; da, pri nekaterih prav obilno in živo, predno se je sprejela ali pa zavergla. V. J.

O nra vni odgoji.

(Po Herbert Spencer-u Nedeljko.)

(Dalje.)

Nenaravno ravnanje roditeljev je v dvojem oziru škodljivo. Najprej roditelji, ki po stalnih od njih postavljenih zakonih svojo družino vladajo, vsak prestopok istih postav tudi kakor uredi njihovega imena, njih veljave in časti smatrajo, in se zarad tega tudi zmiraj jezijo; za tem pa tudi slabe nasledke roditelji sami največkrat čutijo, bodi si na ta ali oni način, mej

tem ko otroci nekazujeni ostanejo. Slično je pri otrocih. Naravne kazni ne vzbujajo v njih toliko serda, kakor umetne, in jeza s prvimi prouzročena ne ostaje na poedinih osobah, kakor jeza vzbujena s poslednjimi. Mislimo samo, kake žalostne in neprijetne nasledke bi imele umetni kazni, ako bi jih v vsakem slučaju dosledno (če bi bilo mogoče) upotrebljevali; n. pr. ko bi nepazljiv otrok s kropom roko si poparil, in tem zadobljeno rano predal očetu ali materi, a sam od njih prejel šibo; bi li ne bilo tako ravnanje izvir neprestane jeze in čemera? A baš na podobni način se ravna v vseh umetnih, nenaravnih slučajih kaznjevanja.

Ako otrok iz nepazljivosti ali samovoljno čašo, ali kaj drugega polomi, treba da se nova kupi z njegovimi novci, ki jih je morebiti dobil od botra itd.; a ni dobro, ako oče iz svojega žepa novo reč kupi, ter tem kazni sam prevzame, a otroka šiboj kaznuje. To ne velja, ker obema škoduje. Otroci namreč tem manje ljubijo roditelje, čem večkrat so jih isti kaznovali; kajti povse naravno je, da reči (i osebe), ki nam neugodne občutke vzbujajo, merzimo. Ravno tako tudi ljubezen roditeljev pojenjuje, ako so otroci zmiraj zlovoljni in termoglavni.

Sedaj nam treba pojasniti, kako se naj ravna pri večih prestopkih; kaj treba storiti, če otrok česa ukrade, ali če je kako laž govoril? Tudi tukaj je naravni način najboljši.

Pameten oče, kateremu so umetne kazni neljube, bode otroka lažnjivca s tem kaznoval, da se nanj jezi (prav za prav samo na videz), da mu nobene, bodi si še tako male prošnje ne izpolni, da z njim ne govori, in to dosledno, ter tako dolgo, dokler se o protivnem t. j. o poboljšanju otroka ne osvedoči. Otrok bode sigurno na skerbi imel, da si izgubljeno ljubezen očeta čem prej zopet pridobi, in ko bode dovolj prepričan o veliki vrednosti očetove ljubezni, bode tem bolj nastajal, da se spet dobljene vnovič ne iznebi; kajti merzla ali na videz nikaka ljubezen je često vzrok večje žalosti, nego šiba. Seveda tako ravnati treba uže s početka, ker samo po tej učavi bodo otroci ljubezen svojih roditeljev znali dovolj ceniti, in da bode zamoglo mej obojimi nastati takošna razmerje, od katerega baš zavisi vspešno delovanje pri večih prestopkih.

Naravni način, katerega mi zastopamo, obudi v otroku čut prave ljubezni; nasprotno pa otroci roditeljev, ki rabijo umetne sredstva, stranoma za svoje prijatelje, stranoma za neprijatelje, ali — za prijateljske sovražnike — smatrajo. Kaj koristi otroku, ako ga mati vsakim danom zagotavlja, da mu hoče in želi le dobro, a itak malo kateri dan mine, da bi ga umetno ne kaznila? Otrok, nesposoben soditi o dobri, ki mu ga mati želi, ne veruje praznim besedam, a posebno pomni djanja in čine, od katerih mu je manja ali večja bolečina bila prouzročena; te je tudi po vse naravno, kajti celo verjetno je, da bi mati (in vsaki

od nas) v sličnem slučaju enako sodila. Kdo-li bi veroval v prijateljstvo tistega, ki ima polne usta sladkih besed, djanjski pa vse naše želje zavira, ali še nas celo kaznuje? —

Da je naravno ravnanje čisto drugih nasledkov nego umetno, naj nam pojasni ta-le primer. Otrok (kakor je to večinoma sploh otroško veselje) želi na sveči kaki papirček sežgati; tega mu pametna mati siloma ne brani (dasi se bode morebiti tudi spekel), marveč mu samo svetuje: glej, ožgal se bodeš, in to te bode bolelo; pusti torej ogenj. — Ako ni vbogal (kar je celo verjetno), tedaj se je res ranil. S tem pa je dvojna korist dosežena. Najprej ga je lastni poskus prepričal, da je plamen žgeč, in za tem je uvidel, da mu je mati v resnici želela sreče. Kako narobe je tedaj ravnanje one matere, ki mu je siloma (morebiti še šiboj) poskus preprečila, kajti ne samo da mu ni pustila seznaniti se o bitnej lastnosti (o katerej se bode itak prej ali pozneje za lastno škodo prepričal) ognja, temveč otrok jej tudi ne verjame, da mu je dobro želela, ker mu tako male, vendar njemu ljube zabave ni bila privoščila! Ako je otrok v velikej nevarnosti, takrat seveda treba nevarnost siloma odstraniti.

Pri večih prestopkih treba, kakor smo uže omenili, podobno ravnati kakor pri malih. Vendar so večji prestopki le redki; njih izvir je večinoma nenaravno, ter umetno ravnanje, katero je bilo pravi lom roditeljev uže od početka. Vsakdanja skušnja nas uči, da so otroci, uže od malih nog, čestokrat in za kakohte malenkost šibani, večidel nevaljanci, katerim ni več za pomagati niti z dobro niti s hudo besedo.¹⁾

Locke je uže davno rekel: „velika strogost kaznij v odgoji napravi malo dobrega, ali mnogo slabega, kajti verujem, in vsak se lahko prepriča, da v enakih razmerah tisti otroci, ki so bili največkrat kaznjeni, bodo le redko dobri ljudje.“ Rogers, kaplan Pentoville-ske kaznivnice pripoveduje, da kaznjenci, čestokrat bičevani, večinoma zopet pridejo v kaznivnico. — „Kratko rečeno, resnica je, da sirovost rodi divjost, in prijaznost prijateljstvo,“ pravi Spencer.

Slednjič nam treba glavnih pravil kratko omeniti.

Od otroka se naj ne zahteva prevelika stopinja pravne vrednosti; kajti, da si se v obče veruje na „nedolžnost“ otrok,

¹⁾ A itak še je mnogo takih, ki zmiraj in povsod za „šibo“ govoré (n. pr. hervatski učitelji (tudi drugod) na „skupštini županije križovaško“ i „grada Zagreba“, glej štev. 26. in 32. „Napredka“ l. 1876.) Ob priliki morebiti več o tem. Sedaj samo to: pri vojakih je (hvala Bogu) „batina“ odpravljena, a nježni telesni ustroj otrok naj bi vendar bil za „šibo“! To mi je nedoumno! kajti izvestno je, da mej „vojaško palico“ in „šibo“ (posebno če je taka, kakošno so v prejšnih časih mnogi rabili) ni tako velika razlika, kakor mej nježnim 7letnim učencem (da ne govorim o učenkah) in vojakom „barusačem“! Kdo bi pa pri vojakih zopet „batinje“ želel vpeljati, on je — divjak! Pis.

so isti vendar samo nedolžni gledé poznanja hudega in gledé hudega namena, a nikakor niso prosti zlega nagnjenja.

Preveliko merilo, do katerega se želi, naj bi otroci v dobrem dospeli, ni le nepametno, nego nerazumno je tudi rabiti premočnih sredstev, katere treba da bi bile vodilom k dobremu. Slabe nasledke prezgodnjega duševnega zora ljudje uže večinoma pripoznavajo; vendar je tudi prerana нравna zrelost škodljivih nastopkov. Čestokrat opažamo, da se ljudje, ki so v svojej mladosti bili vzorem нравnosti, pozneje čisto spremenijo, in nasprotno, da sedaj izgledni možje so v svojej mladosti malo dobrega obetali. —

Ne zahtevajmo od otrok preveliko, ter se zadovoljimo s srednjimi uspehi. Kakor razumnost tako tudi večja нравnost s časoma napreduje; tudi ovde velja: „zerno do zerna pogača, a kamen do kamena palača.“ —

Ne ravnajmo v vsakej malenkosti sè svojimi otroci samosilno, kakor trinog sè svojimi podložni, temveč svobodoumuo po naravnem vodilu, vsled katerega bode otrok vsakokrat sam spoznal nasledke svojih dejanj. Roditelji, ki po nasprotnej (nenaravnej) učavi svoje otroke нравno izrežajo, si večidel samo svoj serd in jezo bladijo, ter ali ne znajo in ne morejo, ali pa tudi nočejo svojih slabih čutov berzdati, in njih kazni bodo večinoma le navestila takošnih čutov, a ne želja, da bi kaznjencu hasnili. —

Namesto od nas priporočane učave naravnih reakcij treba, da se včasih rabi tudi umetni način, če je neobhodno potreben. Ali nikoli ni smeti z umetnimi kaznimi namestovati naravnih, nego jih samo dopolnjevati. Umetna kazen (n. pr. serd ali jeza) naj ne bode premočna, in naj tudi predolgo ne traje. Matere, ki otroka ob enem psujejo, kregajo in na mah mu zopet vse odpuščajo, so na krivo pot zaišle, kakor i očetje, kateri se dolgo časa serdijo nad otroci.

Zapoveduj malo! Jean Paul pravi: „pogosto zapovedovanje hasni več roditeljskim koristim, nego otroškim.“ Vsikdar treba, da se dobro premisli, kar se nameni zapovedati, zraven pa tudi nasledkov zapovedi ni smeti pozabiti. Dana zapoved treba, da se na vsak način spolni. Kar si enkrat zapovedal, tega nikdar ne opuščaj! Nedsledno ravnanje je nesreča otrok. Matere, ki v enem času otrokom zapovedujejo in odpuščajo, napravljajo v duši otrok pravo нравno zmešnjavo, katero odstraniti je celo težko, v časih tudi nemogoče. „Boljši je barbarski način hišnega gospodovanja, ako je dosleden, nego priljudni in svobodni brez doslednosti.“ (Spencer.)

Zmiraj ti naj bode pred očmi, da treba izrediti bitje, ki bode znalo in moglo samega sebe krotiti, a ne takega bitja, s katerim bi drugi gospodovali, kako jim volja; zadnji cilj bi bil samo za robe.

Zgodovina družinskega vladanja, treba da je podobna zgodovini naše (angleške) državne vlade. S početka samovladni nadzor, ali samo tam, kjer ga je resnično treba; zatem in počasi ustavno življenje, poleg katerega pojedinca uže svobodnejše diha; na to zmiraj več osobne prostosti, in s konca popolna svoboda.

Dobro treba pomniti, da dobra odgoja ni lahka, marveč da je morebiti najteža naloga roditeljev, otroke dobro odgajati. Sirovo in silovito (sè šibo, psovkami in kregom) vladati zna tudi divjak Avstralije. Še živini ni tako ravnanje neznano; pes n. pr. svoje mlade s grizenjem kroti itd.

Pametna odgoja zahteva mnogo mišljenja, veliko paterpečljivosti in oblasti nad seboj. Dobra odgoja ne koristi samo otrokom, nego v mnogem oziru tudi roditeljem samim, kajti ako otroke pametno odgajajo, tudi svojo lastno višo izrejo nadaljujo in pospešujo.

„Kriva učava je zarad svojih slabih nasledkov roditeljem in otrokom dvojno prokletstvo, a dobre učave je dvojni blagoslov, in sicer odgojiteljem in rejencem.“ (Spencer.) —

Kocenov zemljepis za narodne šole.

Poslovenil Ivan Lapajue.

I. Oddenek.

Podoba, velikost, gibanje in naravne lastnosti zemlje.

1. Zemljepis.

Zemljepis ali geografija nas podučuje o podobi, velikosti in gibanji zemlje, opisuje zemeljno poveršino po njenih naravnih lastnostih, t. j. dežele in morja, jezera in reke, planjave, gore in doline; zemljepis opisuje poslednjič zemljo kot bivališče ljudi in od ljudi ustanovljene države ter posamezna človeška stanovališča.

2. Osolnjenje.

Zemlja spada k osolnčju ali sestavi premičnic, katera ima te-le lastnosti: Okoli solca teka osem velikih premičnic (planetov): Merkur, Venera, Zemlja, Mart, Jupiter, Saturn, Uran, Neptun, na dalje teka 100 malih planetov, zvezdic (asteroidov) med Martom in Jupitrom. Okoli nekaterih večjih planetov krožijo poštranske premičnice ali meseci, n. pr. mesec (luna) okoli zemlje. Velikost planetov je jako različna. Solnce je dosta večje od planetov.

K osolnčju se prištevajo tudi repatice (kometi), katere nenadoma na nebu zapazimo; pri svojem kroževanju pridejo tudi blizu solca, a zopet hitro zginejo. Repatice so iz jako rahle in redke snovi, tako, da se skozi nje še druge zvezde vidijo.

3. Podoba zemlje.

Ako gledamo z vzvišenega stališča na odprto morje, vidimo pri iz daljave se bližajočih ladijah samo verbove jadernikov, nam se tudi vidi, da se ladija le po malem iz vode vzdiguje in nam se prikaže še le ondi, kjer se videzni nebesni obok vode dotikuje.

Še le pri daljnem približevanju se zapazi, da se ladija proti opazovalcu po vodi pomikuje in prikaže se morska gladina tudi za ladijo. Ta prikazen nam kaže, da je morska gladina krogovita, in sicer je del kroglina poveršine, ker se vidi opazovalcu okrožne podobe takrat, kedar ne vidi družega nego nebo in morje. Ta okrožna čerta, katero vidimo ondi, kjer se nebesni obok in zemlja (morje) videzno dotikujeta, imenuje se obzor ali horizont. Obzor je toliko večji, kolikor višje opazovalec stoji. Z jadernika velike ladije se more pri priliki 3 milje daleč videti, iz 10.000 čevljev visoke gore pa 27 milj.

Ta razgled v daljavo velja samo za predmete na zemlji in se imenuje dozdevni obzor. Za reči na nebu je obzor veliko večji, kajti vidimo tudi zvezde, ki so veliko milijonov milj od nas oddaljene. Ta vidni krog si mislimo kot okroglo ploščo, položeno skozi zemeljno središče in ga imenujemo pravi obzor. Da je zemlja okrogla, to nam tudi zemeljna senca pri mesečnem merku spričuje, na dalje podobnost z drugimi nebesnimi telesi in tudi ta okoliščina, da so bili zemljo že večkrat na več strani objadrili. Zemlja je torej krogla, in sicer malo naploskana, n. pr., kakor jabelko.

Premer zemlje je tista ravna čerta, katero si mislimo potegneno od ene strani zemelnega poveršja do naprostne; polovica te čerte, namreč od poveršja do središča, je polomer. Tisti premer, kateri si mislimo potegnjen skozi najbolj naploskana dela zemelnega poveršja, je najkrajši in se imenuje zemeljna o.s. Dolgost zemeljne osi je 1713 milj, skoro za 6 milj manj, nego je dolg premer ob ravniku. Končnici zemeljne osi se imenujeta tečaja, severni in južni tečaj. Krog, kateri je od obeh tečajev enako oddaljen, zove se ravnik (ekvator) in obsega 5400 zemljepisnih milj.

Ravnik deli zemljo na severno in južno poloblo ali poluto. Krogi, ki so potegnjeni skozi tečaja, zovejo se poldnevnik. Vsaki poldnevnik deli zemljo na vzhodno in zahodno poluto. Vzporedniki so krogi, potegnjeni vstric ravniku, in so proti tečajema vedno manjši, poldnevniko so pa vsi enaki. Vse te čerte so razločno narisane na globusu, t. j. na obli, ki predstavlja zemljo.

4. Gibanje zemlje.

Zemlja je $20\frac{1}{2}$ milj oddaljena od solnca in ima dvojno gibanje. Verti se okoli svoje osi in vsled tega se dela dan in

noč; pomika se okoli solnea, kar dela letne čase. Dozdevna plošča, v kateri se zemlja okoli solnea pomika, zove se ekliptika. Ako si mislimo ekliptiko na vse strani podaljšano do zvezd, dotikuje se ob svojem obodu onih sozvezdij, ki se zovejo zverski krog. Ker zemlja v enem letu vso svojo pot okoli solnea doverši, zato obhodi v tem času vseh dvanajstero sozvezdij. Ker se pa nam vidi, da se solnce okoli zemlje pomika, zato tudi govorimo: solnce je v tem ali onem (zverskem) znamenju, to je v onem, ki je gledé iz zemlje naravnost za solncem. Dvanajstera sozvezdja zverskega kroga so: oven, bik, dvojčeki, rak, lev, devica, tehtnica, škorpion, strelec, kozorog, vodnar, ribe.

Zemljna os stoji pošev proti ekliptiki in sicer dela kot za $66\frac{1}{2}$ stopinj, nagnena je pa proti tisti točki na nebu, kjer je zvezda tečajnica. Ena polovica zemeljne krogle je v temi, druga pa razsvitljena od solnea. Vzporednika na obeh straneh ravnika, $23\frac{1}{2}$ stopinj od njega oddaljena, sta povratnika; vsoprednika, $23\frac{1}{2}$ stopinj od tečajev, sta tečajnika. Ob tečajih je najdaljši dan 6 mesecev, ob tečajnikih (polarnih krogih) traja 24 ur, ob ravniku sta noč in dan enako dolga.

Imenovani vzporedniki delé zemeljno poveršje na pet pasov. Med povratnikoma na obeh straneh ravnika je vroči, med povratnikoma in tečajnikoma je zmerni, od tečajnikov okoli tečajev je merzli pas. (Dalje prih.)

Dopisi.

Iz Kranjskega. (O novih okrajnih šolskih nadzornikih) ima „Slov. narod“ sledeši dopis: „Z novimi okrajnimi šolskimi nadzorniki na Kranjskem morejo naši preserčni nemškutarji prav zadovoljni biti. Vzeti so večinoma iz društva „Kraïnischer Lehrerverein“, kateremu mi Slovenci — Bog nam grehe odpusti — tudi nemškutarsko učiteljsko društvo pravimo. Za premili kočevski okraj je izbran za nadzornika predsednik onega društva, namreč glavni učitelj Linhart, mož je vnet za nemševalne ideje, za nemškovanje v slovenskih šolah zelo ognjen. Podpredsednik omenjenega društva je glavni učitelj Gariboldi, njemu je izročeno nadzorovanje ljubljanskih šol. Tajnik „kraïn. Lehrervereina“ je tist učitelj Sima, on je tudi urednik „Schulzeit.“;¹⁾ on bode še dalje nadzornik v kamniškem okraji; ta častna služba mu po naših mislih pristoji vsakako vsled zaslug pri uredovanju nemške „Schulzeitunge“. Blagajnik pri onem društvu je vadniški učitelj Eppich, meni se zdi, da rodnom nemšk Kočevar; denarje je dobro hranil pri onem društvu, ino imenovan je za nadzornika v logaškem okraji. V tem okraji je bil dosedaj g. Stegnar nadzornik,

¹⁾ V zadnji številki našteva ta mogočni German nemške liste, ki jih za svoje izdajalsko blago v zameno dobiva, in pravi prav oholo, da našega lista ni hotel v zameno. Ali ste g. Sima pozabili na listnico leta 1874., v kateri ste nam zameno ponujali? Ured.

ali on je naroden mož, pa zato morebiti nij tako dober pedagog (učitelji slovenski ga dobro poznajo), kakor omenjeni funkcionarji pri nemškutarskem „Lehrervereinu“; zato pa Stegnar nij več imenovan za nadzornika. Odbornik pri „Lehrervereinu“ je dalje vadnišk učitelj Wisiak; morebiti je tudi to zadostna zasluga, da je postal nadzornik v ljubljanskej okolici. Mlad dopisnik „L. Schulzeitunge“ in vnet (zopet). Neslovan je učitelj Thuma v Vipavi, imenovan je ta učitelj, v vsakem obziru skoro sicer mladoleten še, za šolskega nadzornika v postonjskem okraju. V litijskem okraju menda nij za nadzorniško službo sposobnih učiteljev, in odbornikov „Lehrervereina“ tudi nij preveliko število; v tem okraju je višenjski „baron“ Tauferer za šolskega nadzornika imenovan. Gospod baron je „verfassungstreu.“ Ali je kdaj v „preparandijo“ hodil, ne vem. (Mi pač vemo, kako je s tem človekom, in povedali še bodemo, kadar se tiskovna svoboda poverne. Ured.) Gospod Jeršinovec, nadučitelj v Černomlji večkrat v Ljubljano dojde k gosp. deželnemu nadzorniku; on tudi kaj piše v „Schulzeitg.“; imenovan je za nadzornika mej „belimi Kranjci“. Za novonemški okraj je postavljen za nadzornika korar Legat v Novém mestu; on je baje mož po božjej in še čegavej volji, ali naroden nij, ne. V Kranjskem okraju je novi šolski nadzornik g. profesor Pirkner v Kranji; on je brat deželnega šolskega nadzornika. — Prej je bil tukaj nadzornik učitelj Kuster, res precej čuden mož; in kdor je le „prečuden“ (če tudi narodnjak nij), ne more vendar nadzornik biti. V Radoveljskem okraju je bil šolski nadzornik fajmošter Keše; ker so ga še dalje prideržali, tedaj mora gotovo biti tudi mož po — božjej volji, sicer pa moram reči, da ga dalje ne poznam. . . .“

K temu dopisu bi jaz rad še marsikaj dostavil o značajnosti, o možnostih, o pedagogičnem izobraženju, in drugih dobrih lastnosti, katerih namreč ti gospodje nemajo v obili meri; pa bojim se, da bi v sedanji tiskovni svobodi (!? Ured.) moje verstice ne prišle čitateljem v roke.

Iz Notranjskega 3. prosenca. Dne 28. decembra p. l. smo imeli učitelji postojniškega šolskega okraja volitev dveh zastopnikov učiteljskega stanu v okrajni šolski svet za prihodnjo šestletno dobo — v Postojni. Sešlo nas se je bilo 27. učiteljev, a sedmeri ostali bili so doma.

C. k. okrajni glavar, g. Anton Globočnik, razloži najprej pomen in namen tega shoda, predstavi dalje navzočnim novega okrajnega nadzornika, g. Thumo, ter se zahvaljuje prejšnjemu g. nadzorniku Demšarju za njegovo nepristransko in marljivo delovanje v prosep in napredek šole, na kar mu zadoni enoglasno „živio“ in „slava“ od vsih zbranih, kar kaže, da so bili ž njim, kot bivšim nadzornikom, popolnoma zadovoljni. Novi gospod nadzornik prične volitev, imenuje svojega namestnika in izvolita se dva zapisnikarja; volilo se je po listkih. Gospod Demšar dobil je 21 glasov, zopet drugi dokaz popolnega zaupanja, katerega med svojimi sokolegi uživa; drugi bil je izvoljen g. Kavčič, učitelj v Postojni z 16 glasovi. Ta je še prav mlad gospodin, in le nekoliko tednov v tukajšnjem okraju službuje, njegov značaj je tukaj, mislim, še skoraj popolnoma nepoznat; temu mladenču morajo tudi tukajšnega okraja razmere glede šole še premalo

poznane biti, torej se marsikomu čudno zdi, da se je v okrajni šolski svet izvolil, ker gotovo bolj sposobnih in skušenih učiteljev za imenovani poselek tukaj ne manjka, kateri bi šolstvo sploh in posebej še učiteljstvo vsestransko in krepko pred vsakoršnimi napadi zagovarjali in braniti se pripravljene bili, kakor gosp. Mercina, kateri je svojo nalogo v pretekli 6letni sesiji verlo dobro opravljajal, ali gg. Perné, Grebenc in še več drugih. —

Pa počakajmo malo, morebiti bode tudi mladi gospod Kavčič svoje težavnej nalogi popolnoma kos, in da smo se nad njim v svojej malej kritiki v lastno veselje popolnoma zmotili! Dalje sta se začasna odbora obema okrajnima bukvarnicama določila, za postojniško gg. postojniški učitelji; za Vipavsko pa gg. Rant, Francelj in Pleško, kateri imajo svojega predsednika, g. Grebenc v Št. Petru.

Slednjič določi se, da ima biti prihodnja okrajna učiteljska konferencija v Postojni na biakoštni torek t. j. dne 22. maja t. l., na kar se stalnemu odboru od navzočnih še želja izreče, da naj kmali konferenčna vprašanja sestavi in razpošlje.

Iz Goriškega. (Opazka o ruskem računskem stroju.) Naše šole so večinoma preskerbljene z ruskim računskim strojem. Ta stroj je prevažno učilo za prvi poduk v številstvu. Na njem se morajo razkazovati ne toliko računске naloge, kolikor prve temeljne resnice številstva. Toraj treba, da je pri tem stroju poduk sistematičen. V ta namen služijo dobro Močnikovi navodi (k računčicam) pa tudi Žnidarčičeva Abecednica s podobami,¹⁾ ktera ima v oddelku „številstvo“ potrebna pojasnila.

A. F. Ž.

Slovstvo.

(Štatistika avstrijskih šol l. 1875.) (Dalje.) Vsega ljudskega učiteljstva se je šlo 31.196, to je za 5937 več nego leta 1871. Po naših deželah je bilo lani na Štajerskem 1472 učiteljev, t. j. za 631 več, nego leta 1871; na Kranjskem samo 357, za 18 učiteljev manj, nego pred 5 leti; na Koroškem 518, t. j. za 109 več nego l. 1871; v Terstu 181, za 17 več, na Goriškem 278, t. j. za 70 več in v Istri 237, za 21 več od l. 1871. — Z ozirom na število šol spada poprek na vsem Avstrijskem na eno šolo 2:1 učiteljev, in sicer na Štajerskem poprek 2:5 učiteljev na 1 šolo, na Koroškem 1:6, na Kranjskem 1:4, v Terstu in okolici 7:9, na Goriškem 1:3, v Istri 1:7. — Letne plače se je izkazalo l. 1875 pri vsem avstrijskem učiteljstvu 12.920.645, torej pripada na eno učiteljsko moč poprečni znesek od 467 gld. Gledé na posamezne dežele so najboljše dotacije na Dolenjem Avstrijskem, kjer pripada na eno osebo učiteljsko poprečna plača od 717 gld., najslabša je pa na Tirolskem s poprečnim zneskom od 167 gld.; na Štajerskem je 468, na Koroškem 452, na Kranjskem 368, v Terstu in okolici 619, na Goriškem 381, v Istri 369.

¹⁾ Dobiva se pri Wokulatu v Gorici in Gerberju v Ljubljani po 18 kr.

Šolo obiskajočih se je izkazalo 2,143.683, za 313.973 več nego pred 5 leti. Po materinem jeziku je bilo od teh obiskajočih 991,879 Nemecev, 717.708 Čehov, 145.538 Poljakov, 74.849 Rusincev, 98.565 Slovencev, 83,308 Italijanov, 16.604 Hrvatov. Ako ta števila primerjamo s številom nemških, čeških, slovenskih šol, kar pa se v tej knjigi ne zgodi, vidimo, da imajo Čehi, Slovenci, primeroma dosta manj šol nego Nemei, Italijani itd. Po nemških šolah pride na eno šolo poprek le 144 učencev, po laških le 123, po čeških šolah pa 180 otrok na eno šolo, in po slovenskih šolah celo 204 otroci na eno učilnico. Vidi se, kateri narodi bolj za omiko svoje dece skerbé, ali pa za katere vlada bolj skerbi. — Od 100 za šolo ugodnih otrok jih je hodilo na Predarelskem 97 v šolo (najboljše obiskovanje), v Bukovini 16 (najslabše), na Štajerskem 72, na Koroškem 72, na Kranjskem 64, v Terstu 55; na Goriškem 51, v Istri 42, po vsem Avstrijskem pa 66 poprek. Na 1000 prebivalcev pripada na Českem 154 šolskih otrok (v tej zadevi najboljše razmerje), v Bukovini 26 (najslabše), na Štajerskem 113, na Koroškem 111, na Kranjskem 83, v Terstu 91, na Goriškem 64, v Istri 55, po vsem Avstrijskem je poprek na 1000 prebivalcev 106 šolskih otrok. —

Od pridjanih treh zemljevidov kaže prvi razmerje enorazrednih šol z ukupnim številom šol po posameznih okrajih in deželah, drugi zemljevid kaže razmerje šol s številom stanovalcev in tretji pa, ki je največje vrednosti, kaže razmerje šolo obiskajočih s številom za šolo ugodnih otrok.

Šolske novice in drobtine.

(„Učiteljsko društvo za slovenski Štajer.“) Račun, katerega ima naše društvo s Pajkovo tiskarno v Mariboru, in katerega smo koncem minolega leta pregledali, kaže, da imamo velike dolžnosti nasproti tiskarni, ki nam tiska naš organ in ki je tiskala tudi „Občno zgodovino“. Z lauskim ostankom od 233 fl. 35 kr. smo jej za tisk „Učitelja“ in „zgodovine“ (kacih 200 gld.) dolžni 1244 gld. 87 kr.; a na ta račun smo jej z došlo naročnino in plačili za inserate (za te imamo še mi terjati kacih 30 gld.) plačali samo 697 fl. 24 kr.¹⁾ Diferenca je bila koncem d. cembra torej 547 gld. 63 kr. in v blagajnici ni imelo takrat društvo nad 50 gld. — Da ta dolg poplačamo, moramo vse p. n. naročnike lepo prositi, da nam novo in zaostalo naročnino v kratkem pošljejo in da tudi „Občno zgodovino“ kupovati in razširjevati izvolijo. Tudi za „koleदार“ so nam še mnogi gospodje dolžni, imamo pa tudi še nekaj iztisov.

(Iz štajerskega deželnega šolskega sveta.) Iz seje 21. dec. minulega leta poročamo to, da se je pri sv. Križu pri Kisli vodi dovolila ustanovitev čveterorazrednice, da se je dovolil v Št. Pavlu pri Preboldu kmetijski nadaljevalni tečaj in da se je Martin Wichernigg (Vihernik) imenoval za učitelja v Dolu (pri Hrastniku?). Iz seje 4. febr. se je poročalo o stanju srednjih in meščanskih šol v lanskem šolskem letu; dovolilo se je Mariji Koser v Mariboru ustanovitev privatnega otroškega verta. Nekemu učitelju, kateri se hoče vsled prošnje podeljene mu službe odpovedati, se je naznanilo, da more to le tedaj storiti, ako se učiteljski službi sploh odpove. Za nadučitelja pri Kapeli (pri Radgoni) se imenuje Anton

¹⁾ Tudi v tem mesecu smo jej do sedaj plačali še samo 100 gld., kajti naročnina po malem dohaja.

Quas (Kvas), za cezanjevskega učitelja Ivan Krainz (Kranjec) in za učitelja v Rajhenburgu Ivan Matko.

(Iz kranjskega deželnega odbora.) V seji 23. decembra je deželni odbor priterdil sklepom dotičnih krajin in okrajnih šolskih svetov: 1) da se začasni učitelj Valentin Žvagen v Cirknici stalno v službi poterdi; 2) da se dvorazrednica na Verhniki razširi v štirirazrednico; 3) da se napravi v Černomlji dvorazredna dekliška šola ter da dobite učiteljice po 500 in 450 gld. letne plače; 4) da se plača učitelja v Bohinjski Bistrici od 400 na 450 gld. povikša.

(V okrajni šolski svet) v Radoljici na Kranjskem sta izvoljena učitelja Trojar (iz Bleda) in Gogala (iz Begunj.); v okrajni šolski svet kranjski pa Knif in Sadar; nemškutarji povsodi zmagujejo, ker so slovenski učitelji preboječi in ker jih vlada — —

(V zadevi našega lista) dobili smo od dobrega prijatelja obširen dopis, čegar jedro je gorka želja, da bi slovenski učitelji (poudarja se, da posebno napredni slovenski učitelji) krepko in zdatno v duševnem in materijalnem podpirali „Uč.“, ki je češ take podpore vreden, ker je mnogo pripomogel že k živahnejšemu razvijanju slovenskega šolstva in k zavedanju slovenskega učiteljstva. Iz tega sklepa pa tudi dopisnik, da bi še „Slovenski učitelj“ tudi v bodočem letu (1878.) ne prenehal. (Mi smo gledé zadnje točke drugih misli; vendar je na naših prijateljih, ako bode izhajal ali ne tudi v l. 1878., to je, ako ga bodo želeli ali ne, in to v tekočem letu djansko pokazali. Ured.)

(Nemec sam se ne brani slovenščine.) Radgončani, Nemci ob slovenski meji, ki so bili pred nekojim časom zahtevali, da bi bila na njih šolah slovenščina obligatni predmet, pa se jim to ni dovolilo, zahtevajo zdaj pri razpisu podučiteljske službe od kompetentov znanje slovenščine. Le nemškutarstvo po Slovenskem in neki drugi ljudje so sovražni našemu jeziku.

(Prejšnji letniki „Slovenskega učitelja“) se dobé po 80 kr.; od leta 1874 samo po 60 kr. pri „Učiteljskem društvu za slovenski Štajer“ in v J. M. Pajkovi tiskarni v Mariboru.

(Popravek.) V spisu „naglaševanje“ od g. Brezovnika v zadnji številki je izpuščeno na čelu: po „Wiedemanu“ posnel „A. Br.“

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem: Podučiteljska služba v Ljutomeru (4razr. šola) s 560 (za učitelje s spričevalom učit. sposobnosti) ali s 420 gld. (s spričevalom zrelosti) do 11. februarja na kr. š. svet. Učiteljska služba pri sv. Lenartu v Slov. gor. (4razr.) s 600 gld. in stan. na kr. š. svet. Učiteljska služba pri sv. Vidu (3razr.) pri Ptuj s 550 gld. in stan. do 31. jan. na kr. š. svet. Podučiteljska služba pri sv. Petru pod Gorami s 440 (330) in 70 gld. doklade ter stan. do 30. jan. na kr. š. svet.

Na Kranjskem: Učiteljska služba v Nadjemselu (1razr.) s 500 in stan. (ev. 60 gld. za orgl.) do 1 febr. na kr. š. svet. — Učiteljska služba na Dobravi (1razr.) s 500 gld. do 10. febr. na kr. š. svet. — Učiteljske službe v Gorjah, Koroški beli, Srednji vasi, Mošnjah, Ratečah (s 400) in na Jesenicah s 442 gld. in stan. do 31. jan. na kr. š. svet. Učiteljska služba v Dobravi s 500 gld. in stan. do 8. febr. na kr. š. svet. Učiteljska služba v Dobrempolji s 400 gld. in stan. do 10. febr.

Na Gorškem: Služba učiteljice v Kobaridu s 400 gld. in stan. do 10. febr. na kr. š. svet.

Na Koroškem: Nadučiteljska služba v Doberlevesi s 600 gld. in dokl. do 25. jan. na okr. š. svet v Velikovu.

Premembe pri učiteljstvu po Slovenskem.

Na Štajerskem: G. Ant. Klanjšček, podučitelj v Ljutomeru gre za zač. učitelja v Gvardelo pri Terstu.

Na Kranjskem: G. Jeglič, (uč. kand.), z. učit. v Mavčicah, g. Pečar na Vačah in g. Peruci v Dolu sta s službama menjala.

Na Koroškem: G. J. Bregant, nadučitelj v Terbižu; g. Fr. Wagner, učitelj v Kapli na Dravi; g. Fr. Eisenbock, učitelj v Prevalih; g. J. Treven, meščanski učitelj v Celoveu; g. Muli, učitelj Pliberku; gospodična M. Mrak, učiteljica v Velikoveu; gospodična Thumer, učiteljica v Prevalih, g. Svetina, učitelj v Velikoveu.

Učiteljska služba

na enorazrednici v Kolobji s služnino III. razreda in prostim stanovanjem se razpisuje.

Prošnje se imajo do konca januarja 1877 poslati krajnemu šolskemu svetovalstvu v Kolobji, pošta Št. Jurij poleg južne železnice.

Okrajni šolski svet Celjski, dne 30. decembra 1876.

Pervosednik: **Haas** l. r.

Podučiteljska služba

na eksposituri Gornja Rečica poleg Laškega terga z dohodki III. razreda in prostim stanovanjem se razpisuje

Prošnje se imajo poslati do konca januarja 1877 krajnemu šolskemu svetu Št. Jedert (St. Gertraud ob Tüffer.)

Okrajni šolski svet Laški terg, dne 8. januarja 1877.

Pervosednik: **Haas** m. p.

Podučiteljska služba

na trirazredni ljudski šoli v Šoštajnu z dohodki tretjega reda in 48 gl. za stanovanje se razpisuje.

Prosilci in prosilke, zmožni nemškega in slovenskega jezika, naj pošljejo svoje prošnje do 1. marca t. l. krajnemu šolskemu svetu v Šoštanju (Schönstein).

Okrajni šolski svet v Šoštanju, dne 6. januarja 1877.

Pervosednik: **Strobach** m. p.

Podučiteljska služba

na dvorazredni ljudski šoli pri sv. Hu pri Turjaku z dohodki tretjega reda in prostim stanovanjem (ena soba v šolskem poslopu) se razpisuje.

Prosilci in prosilke, zmožni nemškega in slovenskega jezika v govoru in pisavi, naj pošljejo svoje dostojne dokumentirane prošnje potem predstavljene okrajne šolske gosposke najdalje do 1. februarja 1877 krajnemu šolskemu svetu v Šent-Ilu pri Turjaku (Post Missling).

Okrajni šolski svet v Marenbergu, dne 8. decembra 1876.

Pervosednik: **Strobach**.

„OBČNA ZGODOVINA“

za narodne in meščanske šole.

(Poslovenil Ivan Lapajne.)

Dobiva se po 25 kr. (kedor vzame 10 istisov po 20 kr.) v Ljutomeru pri „Učiteljskem društvu za slovenski Štajer“ in v Ljubljani pri M. Gerber-ju. 2—4

V Pragi v založbi Felkl-na in sina (Celetna ulica, č. 30) so izišle po priporočilu „Učiteljskega društva za slovenski Štajer“:

NOVE RISANKE

s slovenskimi napisi in s prav dobrim, debelim papirjem.

Perva, druga in tretja risanka so pikčaste, četrta ima čisti papir. V 1. risanki so pike 1 cm., v 2.—2 cm., v 3.—4 cm. narazen.

100 kosov velja 4 gld. 50 kr.; posamezni sešitki (s 6 listi) so po 6 kr.

Za slovenske šole jih ima pa v zalogi

Janes Giontini in **Fr. Dubois**
v Ljubljani. v Ljutomeru.

Zlasti opozorujemo slavne okrajne šolske svete, p. n. gospode šolske ravnatelje in učitelje na naše, izverstne po najnovejših zemljepisnih znanostih uredjene zemeljske krogle (globe), luno- in planetostroje najnižjih cen v slovenskem, hervatskem in serbskem jeziku. Visoko naučno ministerstvo jih je v svojem času kot edino za šolo pripravne priporočilo.

 Vzori (obrazci) se na zahtevanje zastonj in franko pošiljajo.

Felkl in sina

1—12

tergovina s papirjem v Pragi.